

УДК 341.233.1

С.Є. ФЕДОРОВ, канд. юрид. наук, доц.,
Національний університет «Юридична академія
України ім. Ярослава Мудрого»

ПРИНЦИП ОБ'ЄКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ

Ключові слова: державний фінансовий контроль, об'єктивність, контрольно-перевірочна діяльність, принцип об'єктивності, публічні фінанси, органи державного фінансового контролю

Не зважаючи на всі сміливі передбачення та ейфорію з приводу переходу України до ринкової економіки по закінченню двадцяти років незалежності, цей бар'єр, нажаль, поки що не взятий. Однак реформування і зміни, так очікувані в нашому суспільстві, досі необхідні. Зрозуміло, що такі зміни завжди тягнуть за собою суттєву реорганізацію механізму правового регулювання суспільно-економічних відносин, з'являються нові наукові погляди, підходи, методи, принципи такої діяльності. І найцікавіше, як вбачається, відбувається зараз там, де реформаторська робота ведеться з системою державного фінансового контролю та його публічними проявами. Щодо новацій – то все начебто зрозуміло, має пройти деякий, можливо тривалий час сприйняття чи пристосування українського суспільства до змін перш, ніж вони остаточно закріпляться у оновленій системі державного контролю у сфері публічних фінансів. Та найбільше виникає питань довкола старих, вже усталених способів, методів і принципів, котрі вже давно встановилися у державному фінансовому контролі України, ще за часів СРСР. Може тому все частіше проявляються суперечності у поглядах науковців та практичних працівників щодо функціональності та ефективності здійснення державними органами на «старій» основі контрольно-перевірочної діяльності. Більш того, потрібно розібратися, як ті чи інші так звані «радянські»

принципи потрапили до загальної системи сучасного управління та контролю за публічними фінансами України, та чи достовірним є їх сприйняття та трактування згідно самої теорії фінансового контролю.

Однозначно, сьогодні виникає потреба у певному перегляді окремих «контрольних принципів» чи навіть категорій і правових інститутів, котрі, за словами численних науковців-теоретиків, нібито знайшли своє відображення у теорії державного фінансового контролю. Не є в цьому випадку виключенням і такий принцип, як об'єктивність державного фінансового контролю, який чомусь не дуже останні роки привертав до себе увагу юристів-фінансистів і, перш за все, з точки зору його більш ретельного, поглибленого вивчення щодо його можливої реалізації у контрольно-перевірочній діяльності. Проте, вже сьогодні існує значна кількість наукових праць, в яких тільки перелічуються принципи державного фінансового контролю, в тому числі і об'єктивність, але майже зовсім не розкривається ні їх правова природа, ні сутність, ні зміст. Так, про вказаний принцип висловлювали свої думки такі вітчизняні вчені, як О.Ф. Андрійко, А.І. Бондаренко, О.П. Гетьманець, Г.В. Зубенко, А.О. Манасенко, Л.А. Савченко та інші. Знайшов своє суттєве відображення цей принцип і у роботах видатних радянських теоретиків права. Зокрема, про нього в різні часи писали С.С. Алексєєв, А.М. Васильєв, В.М. Горшенєв, О.А. Лукашева, П.О. Недбайло, І.Б. Шахов, які без будь-якого перебільшення розширили у подальшому уявлення сучасних вчених щодо об'єктивності як принципу, який має безпосереднє відношення до контрольної діяльності державних органів у сфері публічних фінансів.

Між тим, висловлені колись вченими наукові погляди не можуть і зараз лишитися поза увагою тих хто вивчає теорію фінансового контролю вже з тієї причини, що хоча ніхто з вказаних вчених ймовірно і не намагався у повному обсязі дати визначення об'єктивності як певному правовому принципу державного контролю, але їх думки все ще потре-

бують подальшої наукової розробки. Ось чому дати роз'яснення по висвітленню вказаного питання стає більше викликом для науковця, ніж завданням.

В цьому зв'язку досить цікаво спостерігати, як суто філософська категорія «об'єктивність» з доволі різним науковим сприйняттям потрапила до системи права, а саме до теорії правового регулювання державного фінансового контролю. Скоріше за все, на подив, об'єктивність як явище, все ж претендує на місце серед «контрольних принципів», що закономірно викликає дискусію навколо себе. Адже невже не парадоксально звучить те, що питання об'єктивних проявів у матеріальному світі є доволі суб'єктивним. До речі, можна пригадати вислів засновника діалектичного матеріалізму В.І. Леніна, що «...інколи, щоб зрозуміти щось загальне, потрібно поглянути на це як на не конкретне...» [1, с.247]. Іншими словами, він вбачав, що об'єктивність може бути сприйнята тільки через суб'єктивний прояв людини. І це, як буде далі сказано, має деякі підстави. Таким чином, на нашу думку, теоретично цікавою і практично привабливою є наукова оцінка принципу об'єктивності державного фінансового контролю, тому метою даної роботи є спроба з'ясувати саме існування такого явища як об'єктивність контрольно-перевірочної діяльності державних органів у сфері публічних фінансів, проаналізувати деякі погляди вчених щодо визначення та сприйняття її як принципу особливо у напрямку реалізації державою своєї контрольної функції. Новизна статті полягає в науковому обґрунтуванні принципу об'єктивності державного фінансового контролю, а також авторському погляді на це питання, можливостях та перспективах його подальшої теоретичної розробки.

Таким чином, проблема об'єктивності контрольно-перевірочної діяльності органів державного фінансового контролю носить доволі своєрідний характер. Природно, що у цьому відношенні виникає два важливих питання: перший – що саме визначає термін «об'єктивність» і другий – яке відношення вона має до

державного фінансового контролю та яким чином ця об'єктивність регулюється фінансово-правовими нормами. Останнє питання може на перший погляд здаватися неочікуваним, але воно, як буде далі висвітлено, є виправданим хоча би з точки зору формування нової ідеології державного фінансового контролю в Україні. Безумовно, вказані питання пов'язані один з другим. Разом із тим, ми маємо намір розглянути їх окремо, з'ясувати сам факт існування принципу об'єктивності українського державного фінансового контролю.

Перш за все, бажано визначитись з походженням терміну «об'єктивність» і з'ясувати, який саме процес він відображає, адже враховуючи те, що дане поняття має безліч різних тлумачень, відтінків, то досить спірним зразу ж стає сприйняття подібного явища у сфері державного фінансового контролю. Так, якщо звернутись до деяких термінологічних словників, можна дізнатися, що об'єктивність виступає як науковий принцип, який зобов'язує розглядати явища матеріального світу і події у всій їх складності, багатогранності й суперечливості, з урахуванням усієї сукупності позитивних і негативних сторін їх змісту, незалежно від того, чи подобаються вони дослідникові, чи ні [2, с.439].

Якщо ж поглянути на розробку змісту об'єктивності з точки зору філософії, то вона, керуючись своїми принципами та категоріями, доволі точно та чітко формулює філософські вимоги до вказаного поняття. Так, із тлумачень більшості філософів можна дізнатися, що об'єктивність є суто філософським поняттям, що означає характеристику процесів та факторів, які не залежать від волі та бажань людини, або те, що належить самому об'єкту та не залежить від суб'єкта [3, с.125]. Об'єктивність є засобом існування дійсності, яка полягає в її незалежності від впливу людської суб'єктивності та свідомості, є здатністю щонебудь наглядати або викладати «строго об'єктивно», що насправді людина не може. Тому, на думку філософів, реальна об'єктивність може буди досягнута вкрай приблизно

[4, с.315]. Утім саме вказана філософська аргументація, як вбачається, має вирішальне значення при вивченні запропонованого у статті питання і наближає нас до думки, що погляди деяких вчених-юристів, і звичайно економістів, щодо об'єктивності як «контрольного принципу» наповнені дещо суб'єктивним змістом. Дійсно, об'єктивність у проявах матеріального світу не всяк час однозначно сприймається людиною, яка не завжди може виокремити її характерні ознаки та дати їм якісь свої пояснення. Втім, у будь-якій галузі знань філософські категорії повинні використовуватися в одному й тому ж значенні, тому що мова науки мусить бути доступна для кожної людини та будуватися на основі знайомих і зрозумілих їй слів. Можливо тому ще жоден вчений-юрист не вказав ознаки, що складають зміст та сутність поняття об'єктивності державного фінансового контролю з точки зору вимог філософії.

Та якщо ж все таки повернутись до першопричин появи даного поняття в системі державного контролю, перш за все, стає зрозумілим всеохоплююча природа використання філософських, моральних категорій, котрі там з'являються. Зокрема, після ознайомлення з науковими працями відомих теоретиків права різних років починаєш розуміти, що філософська категорія «об'єктивність» досі затребувана сучасними вченими, якими так чи інакше застосовується – і все завдяки не зовсім зрозумілій нормативній лексиці, особливо податкового, фінансового українського законодавства, яке з успіхом дозволяє заміщати його прогалини такими категоріями, як та ж «соціальна справедливість», «рівність», «свобода», і звичайно «об'єктивність». Так, ще на початку 70-х років ХХ століття видатним радянським теоретиком права С.С. Алексєєвим виділялися такі загально-правові принципи, як законність, справедливість, юридична рівність, соціальна свобода, об'єктивна істина, відповідальність за провину [5, с.108–109]. Безспірно, правова ідеологія та погляди цього вченого мали за часів СРСР велике значення для розвитку юридичної теорії принципів

права як ключових ідей побудови радянської системи права. Між тим, сприйняття об'єктивності у праві, її особливості під час залишаються невивченими, незрозумілими, а іноді тільки припускаються в наукових дослідженнях, як щось само собою зрозуміле, тим самим викривляючи зміст об'єктивності як можливого принципу державного фінансового контролю. Тому відповідь на друге питання щодо вказаного принципу, як вже наголошувалось, може стати доволі дискусійним та складним із таких причин. Як вбачається, у теорії державного фінансового контролю спостерігається доволі цікава тенденція, що пов'язана зі спробами деяких науковців розширити перелік «контрольних принципів», що може врешті-решт привести до втрати всякого смислового навантаження самого поняття принципу, перш за все, як ідеї, яка є концентричним виразом дійсності [6, с.12].

Так ось, якщо поглянути на роботи вчених недалекого минулого, таких як В.М. Горшенєв та І.Б. Шахова, котрі одні з найперших ще за радянських часів почали вивчати суть принципів юридичного контролю та вперше у правовій науці здійснили спробу їх систематизації, то можна впевнено заявити, що їх думки ще й досі актуальні та затребувані, зокрема теорією державного фінансового контролю. Наприклад, цими вченими було запропоновано систему принципів так званої контрольно-процесуальної діяльності, до яких входили конституційні, загально-процесуальні та спеціалізовані принципи. Зокрема, до процесуальних принципів входив так званий принцип істинності результату контрольної роботи. В.М. Горшенєв та І.Б. Шахов вказували, що суть цього принципу полягає у тому, щоб забезпечити «...повне і достатньо точне співвідношення об'єктивної дійсності здобутих у ході розгляду контрольної справи результатів...» [7, с.89–90]. Вони також особо підкреслювали велике значення принципу істинності в контрольній діяльності так як «...найменше відхилення від достовірності оцінки результатів в кінці-кінців впливає на справедливість та обґрунтованість рішення, що постановля-

ється в результаті розгляду юридичної справи...» [7, с.100].

Слід відзначити, що запропонований В.М. Горшеневим та І.Б.Шаховим для наукового обігу принцип істинності результату, що визначається сьогодні як принцип об'єктивності, з їх точки зору був добре вивчений багатьма вченими-процесуалістами, однак не знайшов ніякого наукового підтвердження у «нетрадиційних» процесах, щодо яких «...ні в законодавстві, ні в науці прямо проблема істинності не виокремлюється» [7, с.99]. Може тому не викликає ніяких здивувань те, що деякі вчені й досі піддають сумнівам справедливості таких визначень, проте не додають ясності в поняття об'єктивності як принципу контрольної діяльності державних органів.

Взагалі, вже згадані сучасні науковці, такі як О.Ф. Андрійко, А.І. Бондаренко, В.М. Гаращук, О.П. Гетманець, Г.В. Зубенко, С.І. Лучковська, А.О. Манаєнко, Л.А. Савченко та інші теж значну увагу приділяли дослідженню основоположних принципів, що були колись покладені в основу теорії державного фінансового контролю. І це ми повністю усвідомлюємо. А втім, мабуть не треба дивуватися тому, що така дослідницька робота, на жаль, не завжди наближує до істини, чи повністю відображає кордони наукових задумів цих поважних вчених. Проте, в такому випадку імовірна поверховість аналізу може призвести до невідповідності у сприйнятті окремих, скажімо, філософських категорій у системі права. Наприклад, та сама об'єктивність у державному фінансовому контролі як філософська категорія може видатися зовсім недоречною з точки зору її правової регламентації на рівні закону, тому що до сих пір ніхто не дав чіткої аргументації та правового механізму її реалізації у сфері контрольної-перевірочної діяльності державних органів. Більш того, об'єктивність як принцип контролю згадується лише у декількох Законах України. І все ж таки, аналіз думок деяких вказаних вчених може бути дуже корисним у пошуках тієї ж істини.

Важко не погодитися із ствердженням О.Ф. Андрійка, що «...об'єктивність контролю

забезпечує реальне відображення фактів і явищ, забезпечує підконтрольних суб'єктів від волонтаризму та неправомірних дій з боку контролюючих державних органів...» [8, с.22]. Але тільки у тому, що об'єктивність природно відображає виключно саму дійсність, яка зовсім не залежить від службових осіб державних контролюючих органів, які ні яким чином не можуть впливати на об'єктивну реальність.

А.О. Манаєнко в принципі об'єктивності вбачає, перш за все, «...правильне, повне та об'єктивне пояснення результатів контролю на основі зіставлення змісту перевірених фактів із законами, основними положеннями, інструкціями та розпорядженнями керівних органів, що регулюють діяльність, яка перевіряється та дії посадових осіб при її виконанні...». Далі підкреслюється, що висновки, отримані у результаті перевірок, повинні бути «...безсторонніми, обґрунтованими, та підтвердженими відповідними даними, матеріалами, що містять якісну інформацію...» [9, с.60]. Вбачається, що дані роздуми потребують наступних уточнень. По-перше, що малося на увазі А.О. Манаєнко під висловом «якісна інформація», адже, як загально відомо, не якісної інформації у природі взагалі не існує. По-друге, як можна посадовій особі, що перевіряє, зіставити з точки зору принципу об'єктивності здобуті людиною (яка, до речі, може помилятися) в процесі перевірки факти із законами та інструкціями та й щоб висновки контролю були безсторонніми та обґрунтованими. Тим часом, А.О. Манаєнко чомусь не уточнює, від кого чи чого такі висновки повинні бути як мінімум безсторонніми.

Доволі вичерпне визначення досліджуваному принципу об'єктивності з точки зору філософських визначень надається С.І. Лучковською, котра веде мову про те, що цей принцип, напевне, може займати місце у системі державного контролю та забезпечувати реальне відображення конкретних явищ та фактів. На її думку, суть об'єктивності контролю виражається в отриманні контролюючими суб'єктами за результатами своєї діяльності достовірної інформації, яка максимально від-

повідает об'єктивній істині. Тому, як вважає цей науковець, закріплення такого принципу повинно сприяти захисту підконтрольних суб'єктів від неправомірних дій контролюючих суб'єктів [10]. Проте, в такому випадку звичайно виникає не вирішене С.І. Лучковською питання щодо можливості суб'єктивного протистояння між достовірністю та законністю проведення перевірок, а також якісь гарантії держави, щодо захисту прав суб'єктів контрольних відносин, які повинні реалізовуватися виключно через принцип об'єктивності.

Особливо можна відзначити Г.В. Зубенка, який у роботі, присвяченій безпосередньо принципу об'єктивності в контрольній діяльності Рахункової палати Верховної Ради України, намагався дати пояснення її використанню, спираючись на те, що даний принцип сприйняття «контрольно-перевірочних реалій» відображає чіткість та всебічність процесу вивчення конкретних фактів, що можуть вплинути на прийняття тих чи інших відповідних рішень [11, с. 218–219]. І з цим важко не погодитися, тому що державний фінансовий контроль у своєму суспільному прояві звичайно повинен був носити тільки об'єктивний характер. Однак така об'єктивність, без сумніву, на практиці мусить завжди співвідноситися з діяльністю суб'єктів контрольної-перевірочної процесу, тобто, об'єктивність набуває прояву через суб'єктивне ставлення до неї самих виконавців. Тому при усій привабливості розумів Г.В. Зубенка така об'єктивність контрольної діяльності Рахункової палати, як вбачається, може бути поставлена під сумнів щодо її можливої реалізації за умови так званого «людського фактору». Скажімо, неясно, яким чином суспільству стає відомо, що ті ж контрольні органи діють об'єктивно, чи існують які-небудь ознаки чи характеристики цього, а якщо вони є, то як це відображається в українському законодавстві, чи даються якийсь вказівки органами державного фінансового контролю і т.д.

Деяко подібної науковій позиції притримується відомий дослідник державного контролю В.М. Гаращук, який визнає, що об'єктивність контролю розкривається у неупередженості

інформації, отриманої в ході контролю, «...тобто такої, що максимально відповідає об'єктивній істині...». Далі, на його думку «...принцип об'єктивності невід'ємний від реальності контролю, але на відміну від останнього виражає кінцеву стадію контролю, тобто статистику» [12, с.101]. Навіть з ось такого твердження вченого відразу випливає суперечність між співставленням філософських категорій «об'єктивність» та «реальність», що на думку вченого означає вислів «реальність контролю», чи може бути контроль «нереальним»? А втім, як це не дивно, таке у теорії державного і, зокрема, фінансового контролю відбувається постійно, тобто спостерігається у спробі ототожнення, наприклад, публічності з гласністю, справедливості з законністю, об'єктивності з неупередженістю. Проте, останнє ототожнення можливе, але не зовсім доцільне тому що принцип неупередженості спирається на суто відокремленому та безпосередньому суб'єктивному відношенні до об'єктивної реальності, яка сама по собі творить суб'єктивні прояви.

Слід зазначити, що багато філософських, правових категорій та принципів є актуальними та використовуються з тих пір, як існує вчена людина, тільки деталізуються їх деякі подробиці, наукові висновки і т.д., і чим більше удосконалюється наука, тим більше вона відкриває в них нового. Звичайно, постійне переосмислення людиною своїх знань завжди призводить до конкретизації відповідної наукової термінології. Особливо це зумовлюється тим, коли немає чіткої визначеності та обґрунтованості у сприйнятті деяких філософських категорій, які застосовуються, наприклад, у теорії права і тим більш у діючому законодавстві. І якщо дослідити генезис об'єктивності, то спочатку вона виступала як невід'ємна складова суб'єктивного сприйняття людиною так званої об'єктивної реальності, а вже потім перетворилася завдяки тій же людині у наукову філософську категорію, знайшовши своє визначення та конкретизацію. Далі дана філософська категорія завдяки сприянню правознавців вже знайшла своє місце у системі голо-

вних принципів державного фінансового контролю. Безумовно, це може свідчити не про що інше, як про тісний зв'язок філософської науки та права у їх діалектичному розвитку. Втім, зовсім не має потреби бездумно відкидати використання принципу об'єктивності як філософської категорії у теорії державного фінансового контролю, але з однією умовою – точно розуміти природу принципу об'єктивності у контрольно-перевірочному процесі. В іншому випадку від цього принципу краще зовсім відмовитися або знайти щось більш зрозуміле та сприймаєме вченим світом та практиками.

Проте, як вбачається зі смислу сучасного українського законодавства, контроль – це завжди суб'єктивне вираження діяльності посадових осіб державних органів, котрі виключно в інтересах суспільства зобов'язані здійснювати контролюючі функції через своїх уповноважених осіб. Зважаючи на це, об'єктивність у державному фінансовому контролі сприймається лише як міра достовірності фактів та одержаної інформації під час проведення контролюючих дій.

Так, у ст.3 Закону України «Про Рахункову Палату» вказується на такі принципи діяльності цього контрольного органу, як законність, плановість, об'єктивність, незалежність та гласність [13]. Цим же Законом передбачений певний механізм застосування відповідних положень та норм, котрі дещо стосуються об'єктивності, а саме її забезпечення. Наприклад, у статті 7 вказаного Закону з метою підвищення об'єктивності контрольної діяльності Рахункова палата наділена можливістю залучати до проведення ревізій та перевірок кваліфікованих спеціалістів, експертів з інших установ та організацій [13]. Також, стаття 14 даного Закону закріплює положення про відповідальність посадових осіб, що залучаються до проведення контролюючих дій за недостовірність наданої інформації та викладення фактів, котрі були виявленні під час здійснення своїх функцій і повноважень [13].

Саме закріплення об'єктивності як принципу контролю у згаданому, як класичний

приклад, законі, ще не дає підстав вважати, що механізм, котрий передбачає здійснення контролюючих функцій, працює злагоджено. Цікавить наступне. Наприклад, як досягається посадовою особою така об'єктивність, про яку каже закон, оскільки, самі положення закону зовсім не дають конкретного визначення потрібного процесу досягнення об'єктивності контрольно-перевірочної діяльності тієї ж Рахункової палати. Тоді чому не спробувати на законодавчому рівні створити правила, котрі дали змогу хоча би проконтролювати виконання основоположних «контрольних принципів». На нашу думку, саме такий підхід дасть змогу забезпечити цілісне виконання таких принципів і визначити умови відповідальності за їх порушення або невиконання. Адже у протилежному випадку як можна говорити про об'єктивність державного фінансового контролю. Існування таких можливостей, забезпечило би не тільки дієвість системи основоположних «контрольних принципів», але й також сприяла справжньому забезпеченню права на захист суб'єктів, що підпадають під контроль з боку державних органів тощо.

Напевно мало хто сумнівається в тому, що реформування державного фінансового контролю України відповідно до світових, європейських стандартів, є нагальною і життєво важливою потребою не тільки для самої держави, але й суспільства, яке, як вже говорилося вище, цього досі очікує. Проте, як відомо, наблизитися до істини не можна лише за допомогою виключно поверхневого, хоча би й умовно, наукового дослідження за допомогою філософських чи правових наук. Прикро, що іноді запропоновані важливі питання державного фінансового контролю на всезагальне наукове обговорення, можуть раптово втратити свою наукову привабливість можливо тільки тому, що зовсім не відповідають дійсності, тому повертаючись до мети цієї статті, хотілося би ще раз спростувати думки тих поважних вчених, які й досі намагаються закріпити у науковому обігу основні принципи державного фінансового контролю, що нібито набули своє висвітлення, наприклад, у

тій же Лімській декларації керівних принципів контролю. Більше трьох десятиліть сплинуло з моменту прийняття в жовтні 1977 року цієї широко відомої декларації. Без перебільшення Лімська декларація з роками відіграла значну роль у світі державного фінансового контролю та не може не бентежити наступне. Дійсно, перелік принципів, який наданий у декларації, не є вичерпним та загально обов'язковим для держав-учасниць. Отже, якщо поглянути на наукові роботи деяких дослідників державного фінансового контролю, то складається таке враження, нібито перелік запропонованих ними «контрольних принципів», котрі за їхніми словами «закріпила» вказана декларація, дійсно існує. Між тим, ми впевнено стверджуємо, що у самому тексті Лімської декларації ніде не знайти остаточного переліку принципів контролю за публічними фінансами (і, зокрема, принципу об'єктивності), але, на жаль, кожен вчений намагається пояснювати текст декларації своєму на свій лад, вбачаючи в ній щось нове і, безумовно, ніким до нього не сказане. У цьому випадку автор теж не є виключенням. Але ж не треба додавати те, чого реально не існує у самій Лімській декларації. Насправді деякі, запропоновані вченими-фінансистами, економістами, принципи з часом вже настільки «вмонтувалися» в сучасну систему державного фінансового контролю України, що майже ніхто не замислюється над тим, чи доцільними вони є взагалі. Дуже часто ці принципи мають дещо незрозуміле термінологічне визначення та неясність наукової аргументації. А втім, це вже тема другої статті, що буде торкатися особливостей так званої системи принципів контролю за публічними фінансами. У зв'язку зі сказаним, згадуються слова Дж. Роулза, який у своїй відомій роботі «Теорія справедливості» зазначав, що «...механічне сприйняття настільки сильно може вплинути на підсвідомість, що всі почнуть сприймати казусне за дійсне...» [14, с.374]. Прояви об'єктивності у реальній дійсностідесь поряд із нами, змінити їх на щось інше мабуть неможливо, проте вони можуть добре сприйматися та досліджуватися вченими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ленин В. И. Полн. собр. соч.: Т. 4 / Ленин В. И. – М. : Полит. литерат., 1967. – 580 с.
2. Ожегов С. И. Большой толковый словарь. В 5-ти т.: Т. 5 / Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. – М. : Изд-во «Азъ», 1992. – 660 с.
3. Философская энциклопедия. Т. 4 / гл. ред. Ф. В. Константинов. – М. : Мысль, 1967. – 591 с.
4. Философский энциклопедический словарь. – М. : Инфра-М, 1998. – 569 с.
5. Алексеев С. С. Проблемы теории права. Т. 2 / С. С. Алексеев. – Свердловск, 1972. – 395 с.
6. Васильев А. М. О правовых идеях-принципах / Васильев А. М. // Советское государство и право. – 1975. – № 3. – С. 11–28.
7. Горшенев В. М. Контроль как правовая форма деятельности / Горшенев В. М., Шахов И. Б. – М. : Юрид. лит., 1987. – 176 с.
8. Андрійко О. Ф. Державний контроль і тенденції його розвитку в умовах ринкових відносин / Андрійко О. Ф. // Правова держава. – 1993. – Вип. 4. – С. 49–53.
9. Манаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю : навч. посіб. / Манаєнко А. О. – Запоріжжя : КПУ, 2008. – 152 с.
10. Лучковська С. І. Принципи валютного контролю / Лучковська С. І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Pravo/75273.doc.htm.
11. Зубенко Г. В. Принцип об'єктивності в діяльності контрольно-рахункових органів України / Г. В. Зубенко // Конституція України – основа розбудови правової демократичної соціальної держави та формування правової системи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (23-24 черв. 2011 р.). – Х. : Право, 2011. – С. 217–220.
12. Гарашук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні / Гарашук В. М. – Х. : Вид-во «Фоліо», 2002. – 173 с.
13. Закон України «Про Рахункову палату» // ВВР України. – 1996. – № 43. – Ст. 212.

14. Роулз Дж. Теория справедливости / Роулз Дж. – Новосибирск : Изд-во НГУ, 1995. – 532 с.

Федоров С. Є. Принцип об'єктивності державного фінансового контролю: особливості сприйняття / С. Є. Федоров // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 1066–1073 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13fcekoc.pdf>

Розглянуто виникнення, зміст та філософсько-правова природа об'єктивності як принципу державного фінансового контролю. Вивчені основні думки вчених щодо цього принципу. Також запропоновані можливі напрямки його застосування у контрольно-перевірочній діяльності органів державного фінансового контролю.

***

Федоров С.Е. Принцип объективности государственного финансового контроля: особенности восприятия

Рассмотрено возникновение, содержание и философско-правовая природа объективности как принципа государственного финансового контроля. Изучены основные мнения ученых относительно этого принципа. Также предложены возможные направления его применения в контрольно-проверочной деятельности органов государственного финансового контроля.

***

Fedorov S.E. The Principle Objective of State Financial Control Features of Perception

Origin, content and nature, philosophic beginning of objectivity as a principle of financial control was considered. Basic opinions of scientists about principles of control-financial activity of organs of government, and also possible realization of principle of objectivity on control after public finances were studied.

Форум права Фор.